

Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava, žrtvama i veteranima o mehanizmima za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima

Podgorica, Crna Gora

9. maj 2008.

Konsultacije su organizovali FHP, Documenta i IDC u saradnji sa Udruženjem građana Bukovice i Pljevalja i Udruženjem porodica kidnapovanih, nestalih i ubijenih od 1998. do 1999. godine na Kosovu *Crveni božur*. Uvodničari su bili Nataša Kandić (Fond za humanitarno pravo, Srbija), Vesna Teršelič (Documenta, Hrvatska), Mirsad Tokača (Istraživačko-dokumentacioni centar, BiH), Jakub Durgut (Udruženje građana Bukovice i Pljevalja, Crna Gora) i Ljubiša Filipović (Udruženje porodica kidnapovanih i ubijenih na Kosovu i Metohiji *Crveni božur*, Crna Gora). Skup je obilježio lansiranje inicijative za osnivanje Regionalne komisije za utvrđivanje i kazivanje činjenica o ratnim zločinima (REKOM), koju su inicijatori, FHP, Documenta i IDC, predstavili kao konkretizaciju podrške, koju su učesnici konsultacija dali regionalnom pristupu, kao najpouzdanijem metodu utvrđivanja i kazivanja činjenica o ratnim zločinima. Učesnici (44), predstavnici udruženja žrtava, žrtve koje nisu članovi udruženja, i veterani iz Crne Gore, Hrvatske, BiH, Srbije, Makedonije, Slovenije i sa Kosova podržali su inicijativu za osnivanje REKOM, s dubokim uvjerenjem da će inicijativa dobiti snažnu podršku udruženja porodica nestalih u svim post-jugoslovenskim zemljama ali svijesni da bez političke volje nacionalnih vlada i snažne podrške međunarodne zajednice nema oživotvorenja te inicijative.

Skup je najavila dnevna novina *Dan* iz Podgorice.

Regionalna komisija je komplementarna sudnjima za ratne zločine.

Regionalna komisija za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima je jedina institucija koja može da obezbedi utvrđivanje činjenica, poštovanje i priznavanje žrtava u regionalnom okviru. (Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Sudska pravda je važna, ona je nezaobilazna, međutim ono što mi predlažemo je zapravo komplementarno sudskom procesu. (Mirsad Tokača, Istraživačko-dokumentacioni centar, BiH, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9. maj 2008.)

Sudovi u našim zemljama, u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji, na Kosovu, u pojedinoj zemlji godišnje vode između 25 i 30 suđenja. Što je to u usporedbi sa prevelikim brojem svih ubijenih, nestalih, mučenih zatočenih i nasilno prognanih? (...) Trebamo dakle mehanizam koji će biti komplementaran onome što sudovi rade. (Vesna Teršelič, Documenta, Hrvatska, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

*Što se tiče formiranja regionalne komisije, to je nešto najbolje što može da se desi, garantuje uspjeh i mislim da ćemo svi biti uključeni u tu komisiju i zagarantovano ćemo uspjeti da mnoge pronađemo i da ih sahranimo kako dolikuje čovjeku. (Ljubiša Filipović, Udruženje *Crveni božur*,*

Crna Gora, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Regionalna komisija, fokusirana na žrtve, može da smanji prostor za laži i manipulacije.

Iluzorno je, i ne smijemo pasti u zamku da će bilo ko i bilo koja komisija i bilo koje tijelo uspostaviti nešto što je apsolutna istina, to je jednostavno nemoguće. Ali šta možemo uraditi? Možemo smanjiti prostor neistine, možemo smanjiti prostor laži, možemo smanjiti prostor za manipulacije razne vrste. (Mirsad Tokača, IDC, BiH, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Ta komisija će biti institucija u koju treba vjerovati, ako to bude prelomljeno preko koljena, pa kako bilo uspostavljena ta istina, možda će nekom biti bolna, možda će nekom biti... svjesni smo da treba biti daleko kvalitetnija a nije, a prihvatiti je takvu da li je to opasno, da li je to rano? (Kada Hotić, Udruženje Pokret majki enklava Srebrenica i Žepa, BiH, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Ja mislim da je osnovni posao utvrditi činjenice, treba napraviti popis ubijenih i nestalih i ne staviti tačku na to. (Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Mislim da je važno da žrtve počnu pričati o svojim pričama, a da malo manje pričamo o zločincima, oni će prije ili kasnije doći na red jer oni su nešto što ne može nitko zanemariti niti pobjeć, niti obrisati i oni su poznati. (Miroslav Varga, veteran iz Hrvatske, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Jedino Regionalna komisija može da okupi sve žrtve.

Podržavam ovu komisiju, mislim da smo to davno trebali, mnogih svjedoka na žalost nema više među živima. Neki su se i raselili. Drago mi je da smo se skupili sa svih krajeva. Ovo stvarno nikad ne bih vjerovala da bi mogli ovako na jednom mjestu da budemo. Predlažem da što prije krenemo sa radom te komisije i da danas dajemo svoje prijedloge kako i na koji način da se to organizuje. Vrlo je bitno da ljudi dođu do istine o svojim stradalim. (Zdravka Karlica, Opštinska organizacija porodica zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila Prijedor, BiH, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.05.2008.)

Potrebna je jaka i široka mreža i podrška udruženja porodica žrtava i nevladinih organizacija u regiji, koji će da vrše pritisak na svoje vlade da prihvate inicijativu.

Odlučili smo [FHP, IDC I Documenta] da krenemo da stvaramo regionalnu koaliciju u vezi sa potrebom utvrđivanja činjenica i istine o počinjenim ratnim zločinima i da ta koalicija radi na principu učestvovanja i neposrednog rada na raznim nivoima: na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou. (Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.05.2008.)

Ovo je jako dobro što ste vi okupili sve nas da kažemo svoje mišljenje i smatram da ćete imati podršku i od naših članova porodica kad budem prenela informaciju šta smo mi danas ovde dogovarali i da će verovatno svi predstavnici prihvatiti formiranje ove regionalne koalicije. Jer ćemo tako doći do rezultata. (Olgica Božanić, Udruženje porodica kidnapovanih i nestalih na Kosovu i Metohiji, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.05.2008.)

Ja u potpunosti podržavam ovu akciju Fonda za humanitarno pravo, Istraživačko-dokumentacionog centra i Documente, ali verujte da vi to ne možete da uspete, ako ne dobijete ili ne dobijemo podršku, prvo od svih udruženja na prostoru bivše Jugoslavije a pogotovu državnika i vlada. A oni će morati to da prihvate ako mi među sobom budemo solidarni i složni. Mi ćemo njih da nateramo da to zaživi. (Simo Spasić, Udruženje porodica kidnapovanih i ubijenih na Kosovu i Metohiji, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Mislim da ovo regionalno tijelo, pored utvrđivanja činjenica kao prioritet bi trebalo da ima i prihvatanje tih utvrđenih činjenica u zajednicama gde su počinjeni ratni zločini. (Edin Ramulić, udruženje Prijedorčanki Izvor, BiH, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Mislim da svi zajedno, mi na ovom skupu, trebamo biti ujedinjeni i da gonimo sve njih bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost ili pol. (Ahmed Graičevci, Udruženje Shpresa dhe Kujtimi, Kosovo, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Kada je reč o komisiji na regionalnom nivou, mislim da je to jako dobra inicijativa, da će biti obuhvaćene sve strane, bez obzira na veru i naciju, da će moći sve strane da dokažu i da pokažu koliko može jedna drugoj strani da pomogne. (Negovan Mavrić, Udruženje porodica kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu i Metohiji, Srbija – kancelarija u Velikoj Hoči/Hočë e Madhe, Kosovo, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Kada sam dobio poziv od Nataše Kandić da budem učesnik ne samo na ovom sastanku danas nego počevši od prvih sastanaka koji su održani, mi smo podržali i podržavano ovakvu inicijativu i ja uvek kažem da nema druge alternative samo da se osvetli istina o onome što se desilo. (Hysni Berisha, Udruženje Shpresimi, Kosovo, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora. 9.maj 2008.)

Mi danas listom ovdje, kako smo se god javljali za riječ, svi dajemo podršku. Bojim se da ćemo doći na ono što često puta iza ovakvih skupova se dešava, a iza toga šta će se onda desiti. Za badava nama danas dizati ruku i izjašnjavati se ukoliko mi ne budemo u svojoj svijesti se mjenjali i ne budemo mi ta motorna snaga koja će tom tijelu, kako ga god nazvali gurati da on bude na nivou funkcije i misije koju bi trebalo da ima. (Čedomir Marić, Udruženje porodica poginulih i nestalih lica u Krajini, u Hrvatskoj, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Svako ima svoju istinu ali činjenice su najjača istina.

Hrvati će reći svoju istinu, s tim se slažem, izvolite, imate prava na nju. Srbi će reći svoju, ja je sad neću ovdje reći, ja sam Srbin. Ja je sad neću ovdje reći da ne vređam Hrvate, imam obzira. Ali to da je otišlo 250.000 ili 200 ili 130 ili ne znam koliko, to će utvrditi neko, to je činjenica. Primjer broj dva, u mom selu Hrvati će reći - u tom selu, Čitluku, granatirali su Gospić, pa smo morali to rešiti. Srbi će reći, ne, godinu dana niko nije, a ja sam to provjerio, niko nije jednu granatu poslao na Gospić. I tu se nećemo složiti i to je u redu, ovo što vi kažete, nećemo se složiti, svak ima svoje. Ali ne može se poreći da je 13 ljudi bilo masakrirano, ne može se poreći, ja neću sada da opterećujem skup, tu je bila moja majka, to se sad dokazuje u Zagrebu. O toj istini nećemo, o toj istini nećemo, to je činjenica. I još nešto, da završim, u Lovincu isto tako, u Lovincu pre toga je isto tako, ja ne znam tačno koliko na žalost ne znam, pet ili šest Hrvata, baba, bakica ubijeno. Ubijeno je i ja sam slušao, kažu imala je pušku pod suknjom. Zna, tako je i moja majka, tako sam posle slušao, da je i ona imala pušku pod suknjom. To je činjenica i to je istina. (Dragan Pjevač, izbeglica iz Hrvatske, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Učesnici iz Hrvatske i BiH predlažu uključivanje veterana i počinitelja u proces utvrđivanja i kazivanja činjenica o ratnim zločinima.

Ja jesam bio pripadnik Armije Republike Bosne i Hercegovine i toga se ne stidim ali hoću da odvojimo žito od kukolja, hoću da jasno ostane u istoriji zapisano koje bio taj koji je počinio zločin u moje ili bilo čije ime. (Amir Kulaglič, Udruženje Žene Srebrenice, BiH, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Ja mislim da unutar organizacija veterana postoji prostor, dakle u celoj regiji, a ja ću govoriti o Hrvatskoj, gde bi valjalo organizirati upućivanje cijele te populacije i u kontekst ovakve regionalne inicijative i u put za nastanak zvaničnog regionalnog tijela. (Gordan Bodog, Udruga iz ZmiR, Hrvatska, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Ja bih zatražio od svih prisutnih da imamo dobru saradnju a posebno od udruženja ratnih veterana da oni daju maksimum i najveću pomoć da bi se otkrili počinioci zločina, da se otkriju kosti nestalih bilo gde da su ih sakrili. Takođe, zahtevam od svih udruženja da vrše pritisak kod svojih vlada, kod sudova, kod tužilaštava da bi se radilo što više za otkrivanje počinitelja zločina i njihovih nalogodavaca. Najveći doprinos za otkrivanje zločina možemo dati svi ali poseban doprinos mogu dati oni koji su bili učesnici u ratu. (Nazmi Veseli iz Podujeva/Podujevë, Kosovo, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008)

Naime, ima veterana koji su spremni da osude zločine koji su učinjeni u njihovo ime. (Novica Kostić, Udruženje Veterani za mir, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Žrtvama je potrebno suosjećanje i solidarnost žrtava iz druge zajednice. Žrtve imaju potrebu da govore o svojim patnjama, nepravdi i traganju za svojima.

Iako sam izgubio sina ja sam u stanju danas da pružim ruku svakom Srbinu kome se desilo nešto kao meni. (Osman Jashari iz Malog Alaša/Hallaqi Vogë, Kosovo, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Čuo sam ovdje jednu lijepu stvar: treba nam suosjećanje sa žrtvama iz drugog naroda. Suosjećanje, to je samo jedan osjećaj ali nama treba solidarnost. Čuo sam ovdje i već godinama slušam, meni je samo bitno da saznam gdje je tijelo mog nekog. Solidarnost se upravo ogleda u tome da te asocijacije kojima i ja pripadam učine nešto da se pronađe neko koga ovdje neko traži na mom prostoru. E to je solidarnost, ne samo da tragam za mojim već da tragam i za onim drugim, pa da bar pomognem onom drugom ako ne mogu doći do tijela, do ostataka mog poginulog i nestalog, da bar pomognem neka on dođe do nekog svog ko mu je nestao ili poginuo. (Amir Kulaglič, Udruženje Žene Srebrenice, BiH, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Pronalaženje nestalih je istina za koju se bore porodice nestalih.

Dajem podršku... Pripadam onom dijelu porodica koja je uspjela na sreću, da upotrebim reč sreću, ja sam jedinog sina koga sam imao izgubio 1995. godine, on je ubijen u Kninu, posle osam godina neizvjesnosti ja sam preuzeo njegovo tijelo i sahranio. Ja sam nastavio da se borim zajedno sa porodicama da i ostale porodice to dožive. Ja kažem sretno, možda je za one koji nisu doživele ovo neshvatljiva riječ sreća. Sreća je izići iz neizvjesnosti, dočekati da onoga koga toliko godina tražiš da znaš gdje ćeš vratiti njegovo ime i zapaliti svijeću. Eto to je za nas porodice i udruženja osnovni cilj, to je ta istina za koju se mi borimo. (Čedomir Marić, Udruženje porodica nestalih i poginulih lica u Krajini, u Hrvatskoj, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Mi se sve vreme pitamo gde su ostala tela. Mi nismo dobili odgovor na to i zato tražimo od srpskih udruženja koji imaju istu muku kao i mi da priđu i da saradujemo, da razmenimo informacije jer mi smo ti koji možemo da guramo proces napred i da dođemo do cilja koji nas muči (Hysni Berisha, Udruženje Shpresimi, Kosovo, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Ja ovu komisiju gledam na ovakav način: da ta komisija ima dva tima, tim za utvrđivanje istine i tim za traženje nestalih. (Narcis Mišanović, Jedinствена organizacija boraca BiH, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Važno je da Komisija bude državna ali nezavisna.

Glavno je da u toj komisiji riječ vode žrtve, odnosno njihove porodice. Bitno je da imaju kvalitetan pravilnik, poslovnik rada, smjernice, program rada, da znaju šta je cilj, misija te komisije, da ne lutamo. Bitno je da od države izganjamo, odnosno pritiskom dobijemo potpuna ovlaštenja od mjesne zajednice do ministarstva. Kad mi zatražimo neku informaciju komisiji se ta informacija kvalitetno i vrlo brzo nama dostavi. Znači da budemo državni, a da nismo državni, da nas finansiraju. (Narcis Mišanović, Jedinствена organizacija boraca BiH, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Izbor članova komisije treba da vrši posebno tijelo za imenovanje, koje bi činili predstavnici žrtava, organizacija za ljudska prava, mladi, predstavnici nacionalnih vlada, predstavnik Generalnog sekretara UN i EU.

Moj predlog je da u ovoj komisiji obavezno budu ljudi koji su žrtve, odnosno ljudi nad čijim su porodicama učinjeni zločini. Naravno, ako ne budemo u tim komisijama imali i predstavnike vlade, ne znam da li ćemo uspeti da opstanemo što se tiče finansiranja, što se tiče sudskih postupaka koji treba da se vode. Jer vlade su i dan danas, siguran sam, te koje sprečavaju rasvetljavanje sudbine i uključivanje istražnih organa u raznim istragama koje su počinjene nad nedužnim ljudima. (Milorad Trifunović, Udruženje porodica kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu i Metohiji, Srbija – kancelarija u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, Kosovo, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Predlažem sastav ove regionalne komisije: da postoji koordinaciono operativno tijelo na čelu sa ove tri nevladine organizacije, a da predstavnici svih udruženja, aktivnih u borbi za traženje istine i rešavanje ovih naših krucijalnih problema, predlože, pošalju, daju svog predstavnika u takozvani forum, dakle forum regionalne komisije koji bi se sastajao s vremena na vreme i plenarno radio i odlučivao o nekim određenim, bitnim stvarima. (Dragan Sekulović, Centar za komunikaciju Pravda - Udruženje izbeglih i prognanih iz Hrvatske, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.maj 2008.)

Učesnici predlažu formiranje portala Koalicije za regionalne Komisije.

Predlažem da se formira, kao što netko prethodno reče, portal regionalne koalicije, koji će biti na četiri jezika, pa da na tom portalu svatko može naći one činjenice koje ga zanimaju. Predlažem da se napravi i osnuje mesečni bilten koji će iznositi najinteresantnije i najbolje podatke. (Dragan Sekulović, Centar za komunikaciju Pravda - Udruženje izbeglih i prognanih iz Hrvatske, Srbija, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9.05.2008.)

Comment [nk1]:

Moja ideja je bila da se napravi jedan regionalni veb portal na kojem bi se svaka žrtva predstavila. (Miroslav Varga, veteran iz Hrvatske, Regionalne konsultacije sa udruženjima žrtava i veteranima, Podgorica, Crna Gora, 9. maj 2008.)